

tet, hogy ha eddig az artisztikum, az artizmus volt az elgondolásuk, esztétikai alapjuk, most éppen ellenkezőleg — célnak, irányirodalmat, agitációt követel meg tőlük az új, a népet, az építést szolgáló irodalom. Ezek az írók egyik végtől a másikba esnek. Ez hibájuk, de olyan hibájuk, amelyet mindenki elkövet, aki előbb-utóbb abba a helyzetbe kerül, hogy felülbírálja múltját, egykori működését, valóját, lényegét és hozzáfog önmagának átépítéséhez, átfarmálásához. Ez a fejlődés útja. Ezek az írók célnak akarnak adni, olyat akarnak *beépíteni* verseikbe, elbeszéléseikbe, ami még nincs meg teljesen bennük. Így: nem a dolgok, az írás leglényegéből folyó mondanivalót adnak, de kívülről illesztik rá, bele a mondanivalót, a kész, a talán még régi formába, amely nem illik elhez a mondanivalóhoz. Így nem önmagukat adják; nem úgy adják a máát, ahogy az belőlük, a mélyből fakad. Nem önmagukat adják akkor, amikor a máát adják, mert a ma még nem lényegült énjükké, nem belőlük fakad, nem írásukból fakad, de kívülről illesztették rá, építették bele. Ez persze rajta hagyja nyomát az íráson. Ezek az írások éppen ezért hidegek. Nincs meg bennük a tartalom és a forma egysége. Ez meglévő probléma, mai probléma. Ezek az írók természetesen előbb-utóbb teljesen átfarmálódnak és belülről adják a máát, mert formában is átalakulnak, megteremtik a maguk eredeti, de mai — mondanivalóhoz — szabott formáját. Mégis — ezt a folyamatot is meg kell gyorsítanunk, ezzel a kérdéssel is foglalkoznunk kell. Nem szabad hagyjunk, hogy bárki is, teltség, elkallódjék, vagy sajátmagával viaskodjék — értetlenül.

Lőrinc Péter

LATÁK ISTVÁN VERSEI

A Jugoszláviai Magyar Kultúrszövetség kiadásában, a Jugoszláviai Magyar Írók sorozatának 3. könyveként megjelent Laták István verseskötete, a »Viharos idők vetése«.

Aki szereti a verseket, akinek szíven fekszik az irodalom — különösképp bontakozó irodalmunk, aki a régi Jugoszláviában megismerte és megkedvelte Laták írásait, aki tudja, hogy a múltban —, amikor a demokrácia jelentette közéletünkben a hideg oldalt — Laták mondhatni egyedüli irodalmi bajvivója volt az osztályharcos, népi küzdelemnek, az örömmel üdvözlő és érdeklődéssel veszi kezébe ezt a könyvet, amelynek tetszetős kiállítása is bizonyítja könyvkiadásunk hároméves fejlődését.

A »Viharos idők vetése« sorrendben Laták negyedik verseskötete. A »Kolduslázak« 1928-ban, az »A kültelek« 1937-ben, az »Egy élet árad« 1939-ben és ez 1948-ban jelent meg. Az első kettő a szerző, a második kettő a HÍD kiadásában. A bibliográfiai adatok 20 évi munkásságról tanuskodnak és egyúttal a demokratikus szellemű írások megjelenési lehetőségeiről a múltban és ma.

Ha a Viharos idők vetése a husz éves munkásság legújabb állomása — és másként nem tekinthetjük — ha Laták István költői tevékenységéről értékelést akarunk adni — és erre mind Laták, mind az olvasó közönség, mind irodalmunk szempontjából szükség van — akkor nem szabad ezt a verseskötetet önmagában tárgyalnunk, hanem csak mint egy fejlődési lánc egy szemét, ahol az egész a fontos és csak an-

nak kereteiben elemezve kaphatunk a valósághoz megközelítő képet, elemzést és tárgyilagos értékelést.

Az 1928-tól 1948-ig terjedő időszak jelentős szakasza Jugoszlávia történetének. Jelentős szakasza a demokrácia, a munkásmozgalom és különösképpen a jugoszláviai demokratikus magyarság fejlődésének. Erre az időre esik az 1929 évi népellenes január 6-ikai katonai-fasiszta diktatura bevezetése, a nagy gazdasági válság, az ország fokozatos fasiszálása az uralkodó körök részéről és a népi demokratikus harc erősödése, térhódítása, elmélyülése és kiszélesülése a hazaszerető dolgozó-tömegek soraiban. Erre az időre esik a második világháború, a népfel-szabadító harc, az ország felszabadulása és az azt követő ujjaépítés és a tervgazdaság bevezetése. Erre az időre esik a magyar kisebbség ki-niéletlen elnyomatása, a meglévő magyar iskolák tömeges bezárása, az anyagi és kulturális nyomor nagyméretű megnövekedése, majd a hábo-rút megelőző időkben a fasiszta revíziós gondolat lábrakapása, az akasz-tótlás és razzias megszállás és a faji és nemzeti különbséget nem ismerő népi demokratikus új Jugoszlávia megteremtése — a magyar betű és a magyarul szóló emberi gondolat szabadságának megszületése.

Laták István munkás-író — nem a szó származást jelentő értelmében, hanem azért, mert kezdettől fogva a munkásmozgalmon belül élt és fejlődött — hol közelebb, hol távolabb annak vezető erejétől. Még közelebből meghatározva Laták István Szuboticán élt, ott dolgozott és tevékenysége a szubotica-i munkásmozgalom pecsétjét viseli. Fontos ezt tudnunk, mert a háború előtti Jugoszláviában Szuboticán volt a demokratikus megmozdulások és a munkásmozgalom magyarnyelvű részének központja.

Ha Laták háború előtti verseit olvassuk, felelevenedünk előttünk a mult. Viszontlátjuk a magunk fejlődését, harcainkat, vívódásainkat. Azonban — és ez az alaphang végigvonul egész költői munkáján — ritkán halljuk az első hegedű magávalragadó hangját. Akkor sem ha szenved, akkor sem, ha káromol, akkor sem, ha buzdít és akkor sem, ha örül. És ezért bármilyen helytállók is képei, megállapításai, bizonyos tartózkodást érzünk minden mondatában. Ritkán vált ki magasraívelő lelkesedést. Mégis ismerős hangok. De nem a szónok, inkább a hallgatóság hangja. *Tömegvisszhangja az élcapat tevékenységének.* Ez erénye és hibája Laták költészetének. Erénye, mert ily módon szeizmográfia a széles tömegek érzületének — hibája, mert a költő nem lehet egyszerű része a tömegnek, hanem annak legjava: vátesz, fényét a jövőbe vetítő fényszóró, lángoló tiltakozás, döbbenetes felháborodás, ezeket rohamozó lázadás, vagy világot magába ölelő öröm. A költő a harcoló sereg szócsöve. Dalai a célok, örömek, balsikerek, művészi és éppen ezért leghatásosabb kifejezései. És ezt a költészetet ritkán találjuk Laták verseiben. Miután nem tételezhetjük fel, hogy nem akar, csak azt állapíthatjuk meg, hogy gátlásait nem bírja maradéktalanul leküzdeni, nem tud egész lelkével előrelendülni és előrelendíteni.

Első kötetében magunkat látjuk, amilyenek voltunk az 1928-as években. Csak fehér és feketét ismerők, multat elvetők, zavaros világnézettel, de rendíthetetlen hittel, hogy még bukásunk is egy lépés a győzelemhez: »... *nincs vég, nincs megállás. / A Balkánon hiába / Ágaskodnak a tornyok / A földrengéstől, hiába dobja le / A vonatokat, a házakat / Pokoli mélységbe ... / Amíg két dolgozó ember marad / A föld-*

tekén, aki megkóstolta / A tudás mennyei italát. / Addig csak haladásról, / Előretörésről énekelhetünk!«

Laták ebben az időben egyfomán testvérének érzi még az osztályharcos munkást és a lumpenproletárt. »Minden háború« ellen hív tüntetni május eisején, de gyűlöletre is tanít, és nálunk először szólaltatja meg a kisiklottakat és elesetteket. A világnézet, azonban — a maga ködös formájában — még nem a költői műben, hanem érezhetően a költő tudatában gyökerezik.

Formailag ezek a versek kiforratlanok. Helyenként úgy érezzük, hogy Laták szándékosan veti el a formát. Mai távlatból nézve látjuk, hogy a verset jellemző darabosság elválaszthatatlan része költészetének. Mindjárt le kell szögezniük, hogy ez sem neki, sem verseinek nem válik előnyére.

Mégis, az elfelejtett Somogyi Pál után, Laták versein keresztül szólal meg ismét a vajdasági dolgozó és hosszú ideig — mondhatni napjainkig — Laták egyedüli költője a munkásmozgalomnak. És bárhogyan is bíráljuk, kifogásoljuk fogyatékságait és tévedéseit, erről nem szabad megfélemedezni.

Második verseskötete már sokkal higgadtabb és tisztultabb. A nagy gazdasági válsággal kapcsolatos nyomor szavát halljuk, rendezettebb világnézettel és a Népfront első toborzóját. Ezeknek a verseknek is még a borúlátás az alaphangja és hangulata. Míg társaival együtt van, vidám és bizakodó »A nappal, a harc még tiszta, / Nagy tüzezet csíhol!«. Ám nem tud magában annyi erőt felhalmozni, hogy egyedül is urrá legyen a gondokon: »De ha megtérünk kicsi odúnkba, / Szorong bennünk a sikoly, / Nincsen biztató holnap sehol / ... Mert a bánatok sohse fogynak / S tiszta vágyaink megkoszosodnak.« (Este) Azután ismét remél és bizik: »Ó! — milyen komor, de biztató, nyugodt / A napi-robot-végzett proletár arca. / Tigrisek támadó vére, / Oroszlánok bátorsága / Bizsereg a vérében vadul...« (A munkás munkából szabadul)

Nem fogadja el maradéktalanul a közös harc eszméjét és ezért úgy érzi egyedül van: »A vad tusában minden idegszálam retten / Magánosan állok, mint pusztábavert bűnbak« (Mint beléndek mérge)

A könyvben később egyre erősebb lesz a derűlátó, harcos hang és a kételkedés egyre jobban halványodik: »Igy vidáman előre, mezítláb / S még éhesen is, és urrá leszünk / Az összes történelmi erőkn!« (Március verse) Megszólal a harc elkerülhetetlenségének tudata is: »A kültelek nem marad a szomorúság fészke, / Mert itt beledrádtek az álmódásba.« (A kültelek)

Igen. Harcolni kell a fasizmus, a rabság ellen: »Mikor a haladó derűs szabadsággondolatnak / Legkisebb hajtását szemzését is / Sötétínges, durva csizmák tapodják... / Ne féljeteK, most kell az eszme igazán / ... Elő mindazzal, mit a múltban már kimondtak, / Mi ködöt és tudatlanságot megszakít / ... Ma tudják mind a szenvedő emberek, / Hogy csak rossz után, nehéz küzdelmek árán / Érhetnek meg jobb jövőtöt boldogan.« (Mikor kedvünket...) És megmutatja a harc módját is: »Mégbújtunk már itthon eleget, / Gyerünk az útcára gyülekezve, / Halmozzunk vidám, nagy sereget.« (Nyár)

Két év múlva még tisztábban cseng a harci hang: »Ahol szomorkásan a lemondás virraszt, / Lápok helyén kertet, palotát építünk, / Minden akadályon keresztül töröttünk, / S ha kell: erős az öklünk szétverni azt...« (Lápok táján).

A versek formailag is szebbek, erőteljesebbek. Ebben a kötetében Laták már nem egyszer — úgy tűnik — nem visszhang, hanem hírnök: »*Másé az egészség, / Másé az igazság, / Szegény legény rongya fércét / Marja rozsdá s. gázság. / Ellenségei loga / Mégis belevásik. / A jövődő-
húrhardója / Győz, nem kótic másik.*« (Furulyaszó) Laták itt biztat és toboroz: »*Szomorú vagy? A szíved helyén legyen / ... Gondolatod fönt-
járjon a hegyen / ... Tudd teremőberő a szegények bánata. / Örömő
meg vírágód hajt a kültelken. / De ne sirj, ha mélyreharap a nyomor fo-
ga; / Kapd kezedbe sorsod vasseprőjét / S hol legtöbb a szemét, sújts
őőu.*« (Napiparancs magamhoz)

Tisztán megfogalmazza a munkás-paraszt szövetséget: »*Parasztgő-
nya és munkásmundér / Egyrabság szennyében izzadt / ... Egy az örök-
ségőnk ...*« (Százados hallgatás után) Hírdeti, hogy a cél már nem mesz-
szi álom, hanem elérhető valóság: »*Sok szomorú őőünk ha hallana /
... Álruk nem álom — erők őők is tokoznák; / Álruk: kiküzendő, ta-
pintható valóság ...*« (u. o.)

Az 1937—39-es években magásracsapott a harc lángja a háború, a fajgyűlölet, a rabszolgaság ellen. A költő itt már túl van egyéni bajain és szinte az élenállók nevében zengi: »*Nem kell a zord északi átok! /
Hogy a pogány újbarárok / Tavaszi álmaim meggyőtőrkék. / Mert egy-
ként embernek látom / Az őriást is és a törpét, / A feketét is és a szőkét...*« (Nem adom) Laták legkifejezőbb versei ebben az időben születtek.

Mindezzel azért foglalkoztunk ennyire részletesen, hogy megérthes-
sük: a »Viharos idők vetése«-nek első része határozott visszaesés. Visz-
szaesés, mert 1939 után újra erőt vesz rajta a borúlátás, a szomorúság és
szem elől vesztí azt, amit addig hirdetett. A versek külső formában sem
mutatnak fejlődést — és »*aki nem fejlődik, az lemarad.*«

Az 1940—42-es ciklusból az addigi lázadó hang eltűnt. A versek több-
sége még a megszállás előtt megjelent. Laták 1943—44-ben teljesen el-
hallgatott, és csak 1945-ben szólalt meg ismét.

Mit jelent ez?

Azt, hogy Laták költészetének forradalmi tüze a megszállást köz-
vetlenül megelőző években alábbhagyott és a megszállás alatt a jelek
szerint — véka alá rejtette azt. De kialudhat-e a megtisztult világnézet
lángja az öntudatos emberben? Megtántorulhat-e hitében, akinek eszmei
fegyvere a marxizmus-leninizmus borotvaéles kardja? Soha. Semmi kö-
rülmények között.

A felszabadulás utáni versek többsége sem úgy tükrözi életünket,
amilyennek azt mi érezzük. A tömeghez — de annak inkább elmaradt
részéhez szól. Laták nehezen ocsudott a felszabadult életre és a tudatos
elem erőszakos bevitele nagyon is érezhető.

Gladkov a »Cement«-ben leír egy üzemen kívül álló gyárat. A mun-
kások nem dolgoznak, fosztogatják a gépeket és raktárakat. Mindenütt
a zűllés nyomai. De az eldugott gépház ragyogó tiszta, mert a gépész
naponta úgy végzi munkáját, mintha termelne a gyár, mintha minden pill-
anatban ujjá indulna a termelés: És amikor valóban megindul, azonnal
a legnagyobb sebességre lehet kapcsolni, mert a gyár lelke — a gép-
ház — épen maradt és a lendkerekek az első pillanattól kezdve a régi
erővel, de új lelkesedéssel csattognak.

Ha szabad ezt a hasonlatot költészetre vonatkoztatni: Laták nem
őrizte meg a gépházat. Eszmeileg sem készült fel az új világra. Ezenki-
vül formailag is sokszor úgy érezzük, mintha költő pályáinak elején
lenne.

De beszéljenek a versek.

Az első ciklus 27 verse közül kettőben érezni a harcra sötét szellemet: »Testi nyomorúság, szolgaság s a többi, / Jöhetett, s jöhet már, életeni feladat, / Küldetés: a számkivetettekért ne hadd magad!« (Születésnapomra) és a »Viharok szárnyán«-ban »Bátran meredünk sugárzó távlatokba. / Enni, falni szabadság mézét, szerelem húsát. / Könnyeket szárító szilaj szélesap tágult szemekbe, / S már messze a paraszas, üszkösödő nyomorúság.«, kettő vigasztal (»Falu és város« és »Mosás volt«) és 23 verse sivár lemondás.

Önmarcangolás, vád szóval meg. Hamis hang és olyan szavak, amelyek nem illenek Laták Istvánhoz: »Aki szólni tudna, mostan szólni nem mer / ... Boldog, ki más tájak fényét kapta.« (Ősz előtt), »Reményeim piros muskátlija / A hosszú télben elfagyott ...« (Hideg tavasz), »Csak a te sorsod bús és reménytelen.« (Hideg tél vagy)

Teljesen visszavonul. Ez már szinte egyenlő a fegyverletétellel: »Igaz vágyam nem tudhatja senki, senki, / Mert akkor értem a Rend durva keze nyúl.« (Sóhaj)

Egyedül van. Fél az emberektől: »Az utakon se barát se rokon.« (Kószámi hideg hajnalokon)

És fél az ellenségtől: »És mert ellöktek az emberi jogoktól, / Holnap egy messzi, vak erő eltaposhat.« (Oly kevés a fény).

Elfelelti régi harcostársait, akik igenis megbecsülték és csak a polgári társadalom képviselőire gondol: »Pénzt csak kaptam néha zord igémért, / Igaz megbecsülést ritkán, vagy soha ... / ... Elismerést hoz csak / A beltéren készült, jólszabott ruha.« (Csüggedt beszámoló).

A legfájdalmasabb, hogy mártírjaink emléke nem harcra, de csüggedésre bírja. Félbetörtnek érzi életét és magát számkivetettnek, abban a városban, ahol mindaddig élt és dolgozott.

Gorkij mondta egyszer, hogy vannak sírós hangulatok, amelyekből csak úgy szabadulhatunk meg, ha leírjuk őket, de nyomtatásba adnunk nem szabad az így született írásokat. Laták ezt elfelejtette. Amint, hogy elfelejtette azt is, hogy a forradalom halottjai emlékének nem bánattal, hanem a harc fokozásával szöktünk és kell áldoznunk.

Ez arra mutat, hogy Laták háborúelőtti költészetének forradalmisága a mozgalomnak, a demokratikus harcnak. Lényegében csak visszhangja volt, visszaverődése. A megszállás alatt — mert teljesen egyedül érezte magát — csak a ma korlátain kívül nem látó, becsületes kisember borulását adhatta.

Felszabadulás utáni verseit maga jellemzi legjobban: »A bánat úgy hozzáműött egykor, / Hogy elfelejtettem a jó nevetést. / S alig tudtam életem sikoltani, / Midőn az első szabad szellő ért. / De hallgassátok most már szavamát: / Gyógyít a szabad lég s a napsugár ... / A szabad embernél nincsen boldogabb a télben / S nincsen a nyáron boldogabb.« (A szabad embernél nincsen boldogabb).

Ez a 26 versből álló ciklus az 1945 januártól 1947 novemberig tartó időszakot öleli fel.

A versek témája azt mutatja, hogy Laták szemét újra a való élet felé fordítja. Látni vélj a feladatok fővonalait is és programot is ad:

»Nagy a feladatod: szabadságban élni, / Urrá lenni az inség vad tengerén, / ... Ültess virágokat az üszkös romokra. / Szülessen új dal és új hősköltemény« (Motto).

Látja a magyar kisebbség széles tömegeinek riadt ocsudását, té-

velyegését: »Mint, ki sötét odúból támolygott elő, / S az éles napfénytől vak módján hunyorog, / ... Még nem tudja az árva hol is kezd el, / Mert kemény élet vár rá: de jó, de szép« (Vajdasági magyarok).

És fülükbe zengi az új Jugoszlávia »itt émed, halmod kell«-jét: »Itt kell talpra állni a testvérnépekkel / S építeni, jó vajdasági magyarok.« (u. o.)

A váróknak félreállóknak szól: »Az új élet nem jön: magad épited.« (Vedd fel a szerszámot) és látja, az ifjúság erejét: »Szedd össze versenyre minden jó erődöt. / S ha kevés, kérjél gyermekedtől hitet.« (u. o.).

Ezzel a lelkesedéssel ír az anyákról, akik a »a hónapot legjobban hitték« és most »sugaras tavaszon vezet át az útjuk« (Anyák), a pionirokról, akik »dalolnak, menetelnek, építenek«, akiket »a megszüült élet hív« és »csodák kacagnak vidám soraikban.« (Gyermeknapra).

A »Májusi rapszódia« új májusra hív: »Ez nem a régi május, / amikor néhány álmodó szemű / elszánt ember ment ki az utcára« ... és »Ez nem a lázadások / ... viharos májusa« ... és »Ez nem a fasiszta gyilkos hóbort / sörvitézes, hapták májusa« ..., hanem »Ez az alkotóknak / ... a bátor győzőknek májusa!«

Az Ifjúsági Vasútvonalat és építőit énekli, a testvériség-egység valórávalását. »És dal csattan fel a visszhangzó hegynek / A kigyuló, ismerős csillagok alatt / Soknyelvű a dal, de mind egyről, szól: / A jelen a miénk és a nép halad.« (Építő testvériség)

A második ciklus legszebb versei — és őszintén sajnáljuk, hogy csak ennyit sorolhatunk fel — a: »Vajdasági magyarok«, »Vedd fel a szerszámot«, »A szabad embernél nincsen boldogabb«, »Májusi eső« és a József Attilára emlékeztető »Szegény ember vigan kiáll az útra«. Ebben az öt versben Laták legsikerültebben birkózott meg a formákkal is és mély, örömteli érzéseket kelt az olvasóban.

Kevésbé sikerültek versei Leninről, az Októberi Forradalomról, Nyegrosról, Radicevicről, a Petőfi brigádról, végül Vuk Karadzicsról. Az utóbbi inkább irodalomtörténeti tanulmány. Véleményünk szerint a kötet csak nyert volna, ha ezek a versek kimaradnak. Különösen az Októberi Forradalomról írt: »Harminc éve csillag gyült ki«. Ebben Laták megdöbbentő hibásan magyarázza a munkás-paraszt szövetséget a Szovjet Szövetségben: »Hogy a paraszt az, ki felel, hogy a munkás az, ki kérdez.«

Ez alapvetően téves magyarázata a proletárdiktatúrának és azt is kiolvashatjuk belőle, hogy a Szovjet Szövetség berendezése, a kommunizmusba fejlődő szocializmus egyenlő a parasztság kíméletlen elnyomásával és leigázásával a munkásság részéről. Ez a mondat ellentétben áll a valósággal és azzal, amit Sztalin mond a munkásság és parasztság viszonyáról a Szovjet Szövetségben:

»A jelenlegi szovjet társadalom valamennyi tökécs társadalomtól eltérő sajátossága abban relik, hogy ebben a társadalomban nincsenek többé egymással szembenálló, ellenséges osztályok, a kizsákmányoló osztályokat megszüntettük, a munkások, parasztek és az értelmiség viszont, akik a szovjet társadalmat alkotják, barátságos együttműködés alapján élnek és dolgoznak.« (Sztalin: Beszámoló a 18. pártkongresszuson)

Laták nem mélyült el kellőképp az új Jugoszlávia gazdasági, társadalmi és politikai felépítésében sem. Nem ismeri alaposan az egyes osztályok szerepét és szándékát. Tudjuk, hogy a gazdasági és politikai hatalmától megfosztott egykori uralkodó osztályok tagjai itt élnek közöttünk és jó részük soha meg nem békülő dühvel kész arra, hogy belénk

marjon. A politikai életből kiszorulva egyedüli »munkakörük« felemelkedésünk akadályozása — a szabotázs és a kémkedés. Tudjuk azt is, hogy éppen ezért fokozott éberséggel kell figyelniük minden lépésüket. Laták ezzel szemben azt állítja, hogy ezek az elemek letették a fegyvert és csak pusztá életükért remegnek: »A bűnös osztályok maradványai / már csak egyet szeretnének: / ha meglapulva, ha megszorítva is, át: lenni.« (Májusi rapszódia). Ilyen megfogalmazás nem mozgósít, nem figyelmeztet, de elaltatja éberségünket.

Még egy kérdést kell felvetniük Laták verseivel kapcsolatban. A költői forma, a rímek, a ritmus kérdését. Bántóan hat a ritmus zavartsága és sokszor az az érzésünk, hogy egyes szavak csak a rím miatt állnak a sorok végén. Például a kötet első versében:

»Nem vitt magával útlevelet,
Csak két kérges, dolgozó tenyeret.
És került a rendőrségi
Szobákat s leletet.«*

Magyar nyelven ismeretlen ez a kifejezés: »rendőrségi lelet«. De ha van is ilyen, nem értjük, mi van ezen kerülni való és mennyiben jelent ez egy forradalmár számára veszedelméleti fokozást a rendőrségi szobákkal szemben.

Merészség a *x a x a* rímkepletű versekben az *anyák* és *szomorúság*-ot rímeltetni (Anyák), vagy az *a a b b* képletű szakaszban *tanul* — *lehull, régi rend — nem felejt, koszorúzza — májusa* (Szegény ember).

A vers a gondolatnak, az érzésnek, a kifejezés szépségének, a ritmusnak és — amennyiben rímes, — a rímnek folyékony egysége és egybeforrottsága. Ezt a formai követelményt Latáknak sem a multban, sem a jelenben nem sikerült maradéktalanul megoldania. A legzavaróbban hat a ritmus, a hangsúly indokolatlan keverése. Hangsúlyozott és hangsúlytalan szótagok — trocheusok, jambusok és spondeusok, néhol daktylusok — váltják egymást rendszertelenül és minden belső megokolás nélkül:

»Eldalolom a mezőknek.

— 0 | 0 — 0 | 0 — — | — 0

Megírom a szélnek.

— 0 | 0 — | — 0

Mit munkások kalapálnak.

— 0 | 0 | — 0 | — 0 | — 0

Gyermekck mesélnek.

— 0 | 0 — | — 0 | — 0

A hangsúly a szótagpár első tagára esik — trocheus. Ez meg is felel a vers külső és hangulatbeli népdalszerűségének. Am két szakasszal tovább ok nélkül jambusokkal keverődik a vers:

»Világos. mint építésünk

— 0 | 0 — | — 0 | — 0

* (ritkítás tölem)

Ötéves nagy terve.

Kemény, mint katonánk szíve.

S ellenünket verje.» (Szállj, dalom)

Egy versnek, amely külső felépítésében zenei könnyűséget vesz fel, nem szabad így bukdácsolnia még kezdőnél sem.

★

Mi nemesak magyarazzuk az életet, hanem tevékeny részt veszünk annak átalakításában. Ki-ki a maga munkakörében. Íróink a legjobbat és legszebbet kell, hogy adják az olvasónak. Mindenekelőtt tiszta távlatot. Hogy ezt adhassák, elsősorban maguknak kell megismerkedniök az élettel és az élet fejlődésének törvényeivel általában, a mi életünk sajátos körülményeivel különösképp. Tudniok kell megkülönböztetni a hervadó régít a bimbózó újtól. Azonban nem elég magvat adni művészi feldolgozás nélkül, mint ahogy a legtetszetősebb, legszebb forma se pótolhatja az építő tartalom hiányát. A hideg okfejtés legkevésbé versbe való. Az író szívének kell teljes melegével megszólalnia.

A magyar dolgozó ma már nem elmaradottabb hazánk többi dolgozójánál. Csak más a kultúrája. Elég, ha a magyar nemzetiségű rohammunkások arányszámára hivatkozunk. És ezért Jugoszláviának ez a magyar dolgozója ma már joggal követelheti, hogy az ő műszaki és politikai felemelkedésével párhuzamosan és mindannyiunk számára útmutatóan emelkedjék az irodalom, emelkedjenek íróink is. És ahogy ma gyárban és mezőn a termelést emelő úttörőink — a termelés élcsapatának példája a mértékadó, ahogyan a termelésben előtérbe lépett a minőség kérdése és ezt a kérdést napról-napra sikeresebben megoldjuk — így kell ennek lenni az irodalomban is.

★

Laták együtt menetelt a munkásosztállyal — a néppel első irodalmi lépésétől kezdve és hű maradt a dolgozók ügyéhez. Éppen ezért kívánhatunk és kívánunk tőle sokkal többet, kiforrottabbat, mint ebben a kötetben adott. Meggyőződésünk, hogy Latáknak a próza inkább eleme, mint a vers. Eddigi munkássága is ezt tanúsítja. Novellái és általában prózája erőteljesebbek verseinél.

A »Viharos idők vetése« egészében nem ér fel az új Jugoszláviában végbemenő fejlődés által felállított irodalmi követelményekig és lehetőségekig.

Íróinktól nagy, erős, tisztaszemléletű, kiforrott, minden ízében művészi alkotásokat várunk, amelyek visszatükrözik a hazánkban végbemenő gazdasági, társadalmi és kulturális forradalom — a szocializmus építésének forró lendületét.

Steinfeld Sándor

»Nem haladhatunk és nem fejleszthetjük a tudományokat anélkül, hogy ne vennénk bírálat alá az elismert tekintélyek elavult tetteit és állításait. Ez nem csak hadügyi tekintélyekre vonatkozik, de a marxizmus klasszikusaira is.«
(Sztalin)